

NAŠLA JSEM SE V ASII

MATYÁŠ ZRNO,
FOTO: TOMÁŠ VODŇANSKÝ

Když vydala Jitka Vodňanská své paměti *Voda, která hoří*, stala se z toho literární událost - především díky otevřenému popisu svého mnohaletého složitého, ale nesmírně zajímavého vztahu s Václavem Havlem. Jitka Vodňanská je ale také vynikající psychoterapeutka s více než čtyřmi desítkami let praxe v legendární protialkoholické léčebně U Apolináře. A také milovnice východní Asie, kde tato neklidná duše našla svůj mír.

Koukám se na tu sadu bubnů. To používáte při terapii?
Ano, někdy tu společně bubnujeme.

Vážně? Já to myslel trochu v žertu.
Ne, opravdu, je to skvělé třeba při rodinné terapii. Bubnuje celá rodina a já můžu například pozorovat, kdo udává rytmus.

Já zapomněl, že jste vlastně zakladatelka muzikoterapie u nás...
Ano, v protialkoholní léčbě U Apolináře. V té době bylo takových zařízení u nás jen pár. A opravdu tam panovalo veliké nadšení. Nebyla literatura, nebyly dané podrobné terapeutické postupy, vymýšleli jsme si je sami. Já si to všechno píšu a dodnes mám stohy svých nápadů. Bylo to inspirativní prostředí pro tvoření nových věcí. Docent Skála toho byl zářným příkladem. Nikdy se úplně nespokojil s danou, již zaběhnutou věcí. Stále inovoval. A my s ním.

Když jste ve své knize popisovala své desítky let práce U Apolináře, přišlo mi zajímavé, jak jste to popsala hodně optimisticky. Přitom jste pracovala s lidmi, kteří si zničili život, obvykle i své rodině a blízkým, a u kterých je navíc vždy značná šance recidivy.

Ono to bylo těžké, ale alkoholici jsou často velmi zábavní lidé. A měli jsme tam opravdu hodně zajímavých typů. Byl rozdíl mezi těmi, kteří tam šli dobrovolně a těmi – jak říkal docent Skála – kteří měli „otisk podpatku na zadku“. Kterým hrozilo nějaké soudní řízení, ne-li vězení. S těmi dobrovolnými to ale bylo zajímavé.

Mezi alkoholiky je hodně vzdělaných, inteligentních, ba geniálních lidí. Existuje nějaký rozdíl v jejich přístupu k léčbě oproti „normálním“ lidem?

Neřekla bych. Závislost nemá s inteligencí téměř nic co dělat. Intelligence je jedna věc, moudrost jiná. A vůle je zase další aspekt osobnosti. Vzdělanější lidé si možná víc uvědomovali ty důsledky. Ale ani to nebyla záruka, že přestanou pít. A často to byla závislost na pijácké společnosti. Na hospodě. To, že nemůžou chodit do starého prostředí. To zažívám i já, když piju méně nebo někdy vůbec nepiju. A moji přátelé pijou, jsou vtipní a veselí a já tam sedím a nemám tu energii, ani tu jejich veselost.

Vy jste přestala úplně pít?
Ne, ne... to vůbec ne. Ale nepiju zdaleka tak bohatýrsky jako kdysi.

Co na to vlastně takový docent Skála, váš nadřízený U Apolináře a abstinent? Na ten bohatýrský život, jaký jste vedli?

Moje soukromá věc. V práci jsem byla, myslím si, vždycky hodně zodpovědná.

Nemívala jste třeba terapii s alkoholiky a sama se ještě potýkala s kocovinou?

To ne.

Často jste popisovala, kolik vám vaše kniha dala práce. Což je ostatně na velikosti i kvalitě knihy vidět. Co vás dovedlo k tomu, že jste se do takového díla pustila?

Já moc nečtu, ale mám ráda životopisy. A myslím si, že můj život je docela

barevný i krkolomný, nějak jsem se ze všeho sama vykutala a myslím si, že mám koho inspirovat. A to se mi nyní celkem potvrzuje. A taky by mi bylo líto, kdybych pár věcí nepublikovala. Ale je to oblouk celého života. Lidé, kteří baží po senzaci a čtou jen to, co je nejviditelnější, minou záměr a poselství celé knihy. Ale každý, kdo píše nějakou kritiku, ať pozitivní či negativní, dává referenci o sobě samém.

Publikovala jste řadu vzácných dokumentů, dopisy od Havla, Neubauera, něco málo od Tomáše Halíka, svoje deníkové zápisky, svoje sny.

Myslím, že speciálně svědectví autentických dopisů je asi překvapením. I spousta Havlových životopisců byla zřejmě překvapená. Nevím.

Na tom se vlastně vidí i to, o kolik bude ochuzena naše generace. Nedovedu si představit, že by někdo vydal naše e-maily či esemesky...
Ano, naprostý souhlas. Ty dopisy jsou krásné i literárně, jako literatura. A to jsem jich tam spoustu ani nedala. To by to pak bylo dvojnásobné...

Mimochodem, komunistický režim jistě vaši konverzaci sledoval. Divím se, že to nevyužil při nějaké kampani proti Václavu Havlovi a Chartě.

Oni to Češi tak nevnímají, nevěra tu není téma. To spíš majetek budí závist a nenávist.

Václav vařil báječně. Já si vedle něj nedovolila ani osmažit vajíčka... Nebylo zapotřebí, protože vařil s takovou radostí, že nebylo dobré mu ji brát.

Na druhou stranu si říkám, že váš syn je sice formálně z tzv. rozvrácené rodiny, ale určitě mu to díky barvitému osudu, který jste mu připravila, i něco dalo. No... ale určitě měl víc zážitků než běžní lidé.

Kdo může říct, že se o něj staral Václav Havel? Což jsem mimochodem nevěděl, že tak rád a dobře vařil.

Vařil báječně. Já si vedle něj nedovolila ani osmažit vajíčka... Nebylo zapotřebí, protože vařil s takovou radostí, že nebylo dobré mu ji brát.

Píšete, že vaše soužití s Václavem Havlem brali všichni v disentu bez jakýchkoliv narážek či výtek. Naprosto přirozeně. Platilo to i pro křesťanskou část disentu? Nevzal si třeba Václav Benda druhého Václava někdy stranou a neřekl mu, co blbne...

O tom nevím. Ono to bylo tehdy opravdu svobodomyslné. Dominantní byl společný cíl, řekla bych vyššího řádu. Svoboda.

Už dvacet jezdíte každý rok na docela dlouhou dobu do Asie. Vracíte se zrovna z nějaké cesty nebo se na nějakou chystáte? Já se vracím z jižních Čech, z Hornosína,

kde jsem byla s vnoučaty, synem a snachou pod stanem. Ale po cestě jsem a před cestou taky. To jsme vlastně stále všichni. Jsem po cestě ze Srí Lanky kde jsem byla na jaře měsíc a půl, a chystám se do Barmy. V zimě, do svých oblíbených míst. Klášter Shwe-Oo-min nebo Kalaw v horách. Nebo mi náhoda přivane úplně něco nového. Ničemu se nebráním, stále se těším a jsem furt dost zvědavá. Na lidi, na sebe, co tam v těch svých trezorech myslí zase objevím. Vždycky je to zároveň makačka a zároveň krása.

Ta vám učarovala nejvíc.. Barma mi učarovala nejvíc, ano.

Nám laikům Asie trochu splývá. Čím je Barma výjimečná? Třeba proti Thajsku?

Thajsko je globalizované, turistické, je tam sexuální turistika. Kdežto Barma, zvláště před těmi dvaceti lety, když jsem jí poznala, byla původní, neturistická, originální, všechno bylo endemité... Lidi třeba chodili neuvěřitelně originálně oblečení. Měli na sobě cokoli, co někde našli, takže třeba potkáte v tom vedru děti se santaklausovskou čepicí. A nosí ji celý rok. Nikdo se ničemu nediví.

U alkoholiků to často byla závislost na pijácké společnosti. Na hospodě. To zažívám i já, když piju méně nebo někdy vůbec nepiju. A moji přátelé pijou, jsou vtipní a veselí a já tam sedím a nemám tu energii, ani tu jejich veselost.

Pravda, nikdy neopomněli zdůraznit, že jde o synáčka z buržoazní rodiny. Mimochodem, zmiňujete, jak se špatně cítil v obleku. Ladislav Špaček mi ale jednou říkal, že právě on jako syn z lepší rodiny s tím neměl problém.

Ladislav Špaček ho poznal až později. On měl opravdu raději svetr, triko. V době, kdy byl hrádeckovský a ne hradní.

Komplikované vztahy v té době. I vaše. Jakási komuna.

Ted' se tomu říká patchworková (sešívaná) rodina. To je odborný termín. Rodina minulé i současné je poskládaná smysluplně. Poskládaná s jediným cílem - pokud jsou moudří - zachovat určité stabilnější prostředí pro výchovu dětí. Když se lidi jsou schopni dohodnout, je to ideální. Komuna je něco jiného, různé levičácké komuny v 60. letech byly společenstvím lidí, kteří vyznávali jednu filozofii. A většinou to na něčem běžném a lidském zkrachovalo.

Nezažívám tam to naše typický české nonstop (a bohužel většinou negativní) hodnocení.

Ale v té době to byla vojenská diktatura. A vy jste měla mnohaleté zkušenosti s totalitním režimem. Jak jste to vnímala?

Já jsem se s tím zas tak moc nesetkávala, cestovala jsem po klášterech, kde tu skutečnost přebíla dobrota lidí. A na politiku jsme se neptala. Ale měla jsem jednu zajímavou zkušenost. Můj učitel učil buddhismus i manželky nějakých generálů. A jednou nás (mě a ještě několik Západáků) pozval na večeři s generálem, velitelem jedné oblasti. A já jsem se ho zeptala, jestli je buddhista. Řekl, že ano. Ptám se: „A jak je tedy možné, že jste jako buddhista nechal střílet do mnichů?“ Prý to byla jeho povinnost. Ale karma se neptá, jestli to byla vaše povinnost. Učitel se plácal do stehna a říkal, že mě zítra zastřelí... Ale on druhý den přišel, měl nastudováno kdesi o východní Evropě a místo střelby jsme diskutovali. Takže to nakonec byla dobrá zkušenost, jako by tam byl nějaký závan demokracie. Protože to byla zajímavá debata a on byl inteligentní, sečtělý, poslouchal BBC...

Kdy jste se poprvé potkala s východní spiritualitou?

Je to určitý způsob zvnitřnění a klidu, který je vlastně mým pravým opakem, protože já jsem člověk dost divoký. To jsem tehdy dost vítala. Ale to bylo v 70. letech, kdy tu nebyla žádná literatura. Bylo to na hranici povoleného. Stejně jako jóga, čakry nebo psychoanalýza. Vše se opisovalo, kopírovalo se, šířilo mezi lidmi. A mě to zajímalo. Ale asi tak jako mě zajímali třeba brouci. Ještě ne jako moje vlastní vnitřní cesta. Ale od té doby se to táhlo jako nitka, jako Punkva, jako jakýsi spodní proud, který pak vytryskl.

Jak vytryskl?

To se stalo při holotropním dýchání, když byla v Praze psychoterapeutka a šamanka Yotti. Já věřím na pole, které se vytváří a vede a táhne celou skupinu. Děje se to při vydařené psychoterapii, při konstelacích, meditacích atd. V klášterech je to téměř hmatatelné. A to se tam vytvořilo. Měla jsem zážitek, který se těžko jakkoliv verbalizuje. Překvapivý, nečekaný, silný, pouze uvědomovaný. A pak jsem v sobě cítila takový opravdu neuvěřitelný klid a mír. Nikoliv radost! Nikoliv štěstí. Ale klid a mír. Vyrovnanost. A to trvalo dva měsíce. Ono cílem v buddhismu je právě vyrovnanost, nikoliv láska a štěstí. Protože buddhistickýma očima je pocit lásky často spojen s chtivostí. A to jeden z kořenů zla. Ten pocit byl fascinující. Takové jasné, ostré vnímání úplně všeho. A úplný klid a bezpečí.

Vy jste zastáncem používání holotropního dýchání?

Nejsem nikdy jednoznačně pro nebo proti. Tady jsem velmi opatrná. Stejně jako s psychotropními látkami. To

je něco jako laserová metoda, která musí být pečlivě ošetřena odborníkem, musí být indikována a musí být v určitém settingu. Když se to dělá bulvárně či komerčně, bez následného ošetření, bez pomoci při integraci často neznámých hlubokých emočních stavů, tak s tím velmi nesouhlasím. A to se teď děje. A já pak dostávám do terapie lidi, co se po holotropním dýchání nebo nějakých drogách zbláznili. Samozřejmě je to úžasná metoda, která pomáhá, ale je velmi individuální a chce to odborné vedení.

Vy jste měla okolo sebe lidi jako Tomáše Halíka. Nelákali vás ke křesťanské spiritualitě?

Lákali! Mám od Tomáše Halíka překrásné dopisy, kde mi píše, že mě čeká zemitá jihočeská křesťanská spiritualita. Ale mě to... prostě to nebylo moje. Já jsem se velmi snažila, ale o tohle se nemůžete snažit. To buď přijde, nebo nepřijde. Někteří mi říkali, co tam v té Asii hledám, vždyť tady to všechno je. A určitě ano. Ale já to mám tak, že jsem to našla v Asii. A není to móda.

To bych vám po těch dvaceti letech v Asii i celkem věřil.. Mimochodem, vy jste popisovala ve své knize formální, vyprázdňené křesťanství vašeho raného dětství. Existuje i formální, vyprázdňený buddhismus?

Určitě. V Asii je to tak, že ti lidé jsou věřící, ale je to taková slepá víra, kdy dělají všechny ty rituály, ale nic za tím není. Trochu jako tady, když lidé chodí do kostela.

Do jaké míry je buddhismus univerzální?

To máte jako s křesťanstvím. Můžete být jeptiškou nebo úplně běžným věřícím. A buddhismus je skutečně úplně univerzální. Je to učení, nikoliv jen hluboká víra. To jsou dvě rozdílné věci. Já mohu věřit učení a nemusím věřit úplně tomu, že Buddha byl nebo nebyl. I učitelé buddhismu se mohou střídat, nenabízí nijakou závislost na své osobě. Je to prostě ušlechtilý učitel. A jejich kvalita může být jako u všech učitelů samozřejmě různá. I já mám učitele, ale je to učitel. Ne guru. Je to hluboká a neuvěřitelná nabídka poznání. A není to nadpřirozené. Tu cestu si musíte najít sám. A to se mi líbí, protože tak to v životě mám. Tohle mi trochu vadilo v tom, abych uvěřila v Boha - ve kterého mimochodem věřím, i když buddhisti ho nemají a já to pořád nějak nemůžu vyřešit.

Jak moc jste se před listopadem dostávali k novým trendům v psychoterapii?

Já jsem dělala výcviky s lidmi, kteří měli kontakty se Západem a dostávali i literaturu, o kterou se dělili. Já jsem vůbec měla celý život štěstí na učitele. Takže už v 70. letech jsem se setkala třeba s gestalem, Frederikem Pearlsem, Rogersem, dělala psychoanalýzu, koncentrativní pohybová terapie byla vlastně trochu políbená meditacími atd. Dokonce se podařilo občas sem ze Západu někoho přivést. Petrovi Bošovi v roce 1979 geniální Virginii Satirovou,

humanistickou rodinnou terapeutku. Ta mě skutečně ovlivnila na celý život. Ale bylo to takové, že si pamatuju, jak jsem četla Freuda ofoceného na fotografiích pomocí lupy...

To jste se po listopadu museli cítit jak děti v hračkářství. Tolik psychologických škol, terapeutických postupů...

Ano, a trvá to do dneška. Je to takový veletrh. Ale zase ne všechno je prověřené. Tehdy se sem dostalo opravdu jen to nejlepší. Prověřené. Zaručené. Ostatně dneska chce dělat psychoterapii kdekdo. I když se třeba nenazývá psychoterapeut, ale poradce či coach. A u mě pak někdy klienti těchto tzv. terapeutů skončí.

»

S Janem Vodňanským
a se synem.

Vydání pamětí Jitky Vodňanské rozpoutalo nebývalou vlnu mediálního zájmu. Bulvární, ale i seriózní tisk se předbíhaly v probírání spíše intimnějších částí jejího vztahu a v tisku se to hemžilo titulky jako „Havlova milenka promluvila“, „Havel plánoval rozvod“ nebo „Havel poslal milenku na potrat“.

Postava Václava Havla zjevně budí v určitých vrstvách naší společnosti stále silné emoce, a tak kniha *Voda, která hoří* vyvolala bohužel i záplavu nenávislných anonymů. Jak se Jitka Vodňanská přiznala v interview v DVTV: „S takovou sprškou, chce se mi říct až hnojem, jsem nepočítala. Dostávám i e-mailové dopisy a něco tak strašlivého jsem v životě nezažila.“